

Lamár Erzsébet

Bevezetés a szubjektivitás filozófiájába

6. Lét és egzisztencia. (Heidegger)
6. 2. A Dasein világban-benne-léte.

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

6. 2. Lét és egzisztencia. (Heidegger) A Dasein világban-benne-léte.

A szemelvények az alábbi kötetből származnak:

Heidegger, Martin: *Lét és idő*. (Ford. Vajda Mihály et al.) Osiris, Bp., 2019. (LI)

*

Az eredetileg két kötetesre tervezett *Lét és idő*nek végül csak az első kötete készült el, és az sem tekinthető befejezettnek (a harmadik rész hiányzik). A mű, jelenlegi formájában, **az emberi létezés időbeliségének analizisét és az időnek mint a létkérdés transzcendentális horizontjának magyarázatát tartalmazza.**

A vizsgálódás alapfogalmai:

- önmagában vett lét [Sein]
- konkrét létező [Seiend]
- emberi ittlét [Dasein]
- egzisztencia [Existenz]

Adva van tehát egyfelől a **lét**, azaz maga a transzcendens, melytől meg kell különböztetnünk a konkrét **létezőket**. Utóbbiak között kitüntetett az emberi jelenvalólét, az ittlét, a Dasein. Heidegger szerint ugyanis az ember az egyetlen élőlény, melynek világa van (**világban-benne-lét**), aki önmagát és környezetét már mindig értelemegésként tapasztalja, azaz eredendő létmegértésben van (**egzisztencia**). Az embert **átlagos mindennapiság**ában a dolgokhoz és a többi emberhez való viszonyai határozzák meg (**inautentikus lét**), míg **autentikus lét**ében a lét közvetlenségét tapasztalja, mely az önnön végességével való szembesülés révén adódik számára. A következő leckékben a Dasein interszubbektivitásának problémáját vizsgáljuk az **Akárki** [*das Man*] és az **autentikus létezés** viszonyának tükrében.

Az eredendő létmegértésben tehát a **Dasein lényegi nyitottsága/transzcendenciája** fejeződik ki: az ittlét mint személyes, viszonzszerű létezés az emberi létlehetőségek sokféleségét tartalmazza, míg az egzisztencia ezek lehetséges csúcspontja. **Az ember azért az egyedüli, akinek létezésében feltárul a lét, mert jelenvalóléte egyszerre ontikus (közvetlen, eredendő tapasztalati) és ontologikus (lételméleti).**

Tehát az ittlét alapvető adottsága (ti. lehetősége!) a végeesség mint közvetlen és tudatos tapasztalat, de ez a **specifikus időbeliség (temporalitás)** számára is csak autentikus létezésében tárul fel. A jelenvalólét átlagos mindennapiságában lényegileg viszonzszerű lét,

ekkor azonban – értelemszerűen – önnön végeességének mint legsajátabb létének tapasztalata sem adódik számára közvetlenül.

Herbert Wetterauer: Martin Heidegger (2010)

A jelenvalólét léte, ahogyan az előző leckében már utaltunk rá, **világban-benne-lét**: az ember az őt körülvevő valóságot értelemegésként fogja fel (ontológiai viszony), önmagát pedig benne tudja a létben, a közvetlen tapasztalat módján (ontikus viszony). Az emberi létmód kitüntetett, mert egyedül ebben tárul fel a lét közvetlenül; lényegileg létmegértő létezésében a Lét Igazságként, az Igazság pedig Létként mutatkozik meg.

„...s minthogy a megismerésnek ez az elsőbbsége a megismerés legsajátabb létmódjának megértését tévútra vezeti, ezért a világmegismerés tekintetében még erőteljesebben kell rámutatnunk a világban-benne-létre, magát a világmegismerést pedig a benne-lét egzisztenciális »modalitásaként« kell láthatóvá tennünk.” (LI 12. §)

A következőkben tehát a világban-való-lét tárgyas aspektusát, ti. a jelenvalólétnek a dologi létezőkhöz való viszonyát vizsgáljuk. Fontos megjegyezni, hogy Heidegger nem a megszokott módon kategorizálja a létezőket: nem élő és élettelen oppozíciójában gondolkodik, hanem a **jelenvalólét-szerű** (egzisztenciálé) és a **nem jelenvalólét-szerű létezés** (kategoriális) különbségét tekinti alapvetőnek.

A jelenvalólét világhoz valóviszonyát a benne-lét jellemzi, ez azonban nem egyszerűen térbeli „belüliséget” jelent, ahogyan a dologi létezők esetében. Természetesen a jelenvalólét is megvan, azaz „kéznél van” a saját maga számára, létezésének ez a faktuma (**a jelenvalólét fakticitása**) azonban nem ugyanabban az értelemben jelent térbeliséget, mint a kéznéllevő dologi létezőknél: a Daseint **egzisztenciális térbeliség** jellemzi.

A jelenvalólét nem egyszerűen elfoglal egy térközt, hanem dolga van a világgal mint értelemegésszel és a többi létezővel, melyek ennek az értelemegésznek a részei. Ittléte mint éppen így- és éppen itt-lét ezért személyes jellegű ittlét, benne-lét, azaz egzisztenciálé.

Irodalom:

- Schwendtner Tibor: „Heidegger Husserl-kritikája és a létkérdés.” In: U. ő: *Szabadság és fenomenológia. Tanulmányok Husserlről és Heideggerről.* L'Harmattan, Bp., 2003. 34-53.

Ellenőrző kérdések:

1. Mit jelent Heidegger szerint az autentikus létezés, vagyis az egzisztencia?
2. Hogyan értendő és milyen jelentőséggel bír a Dasein világban-benne-léte?
3. Mit ért Heidegger a jelenvalólét „egzisztenciális térbelisége” alatt?